

КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА НР КИНЕ НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ: СРБИЈА У УПОРЕДНОЈ ПЕРСПЕКТИВИ¹

Сажетак: Народна Република Кина кроз различите и бројне форме јавне и културне дипломатије већ дуго настоји да у свету побољша слику о себи. Отикад је постала један од значајних и утицајних актера међународног система, јавила се и потреба да се промени њена перцепција према другима, али и перцепција других према њој. Да би то остварила, НР Кина је почела да примењује проактивну стратегију јавне и културне дипломатије, да би се промовисала као одговорна велика сила и да би допринела формирању позитивне нарастиве о себи у међународним односима. Кинеске власти кроз неколико великих иницијатива глобалног димензиона, које укључују економске, политичке и културне стратегије, настоје да побољшају и промовишу имиџ своје земље као поуздане политичке и економске партнере. У том процесу култура и културна размена постају једно од најважнијих оруђа Кине за увећање њене меке моћи. Како ове иницијативе обухватају и Западни Балкан, а тиме и Републику Србију, Кина користи различите методе и инструменте културне дипломатије који се крећу од оснивања Конфуцијевих институција и академске сарадње, до интернационализације кинеских медија и њеног медијског присуства у овим земљама. Циљ овог рада је да прикаже и опише како наведени инструменти функционишу на Западном Балкану и како се примењују у Републици Србији у поређењу с другим земљама региона.

Кључне речи: мека моћ, културна дипломатија, мека моћ са кинеским карактеристикама, Кина, Западни Балкан, Србија

1. УВОД

Поред утицаја на глобалне привредне и политичке токове, огроман и брз раст економије омогућио је Кини значајан утицај и на област међународне културне размене. Кина је постала способна да активно спроводи политике

¹ Рад је настао у оквиру научноистраживачке делатности Института за политичке студије, подржане од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, на основу Уговора бр. 451-03-9/2021-14, од 14. 1. 2021.

у бројним областима на нивоу међународног система, од међународне трговине, финансија и међународне безбедности до међународне културне сарадње.² Нагли економски и војни развој, као и политички утицај, омогућио је Кини да ту остварену моћ пројектује глобално, а то може утицати на перцепцију о Кини као могућој претњи и може изазвати страх код других. У таквим околностима, веома је важно развити посебне стратегије и спровести напоре како би се таква слика предупредила или променила. Из тих разлога, развој меке моћи је основни стуб кинеске спољне политике и један од главних циљева кинеске дугорочне спољнополитичке оријентације. Према појединим анализама могу се идентификовати три значајна приступа развоју меке моћи Кине и крећу се од промовисања кинеског језика и културе, преко обликовање имиџа Кине кроз медије, до коришћења секундарних ефеката економске моћи за увећање њене меке моћи.³

Кинеско руководство одавно је препознало значај коју мека моћ може имати и од тада оно улаже велике напоре и покреће офанзиву у циљу увећања способности да на друге земље утиче без примене принуде или силе⁴, инвестирајући милијарде долара у овакве подухвате.⁵ У деловању Кине читује се настојање да се она успостави као значајна велика културна сила, чији ће успон на овом пољу пратити њен економски и политички глобални значај. У сврху побољшања перцепције других о себи, представљајући се као одговорни и поуздани партнер, кинеска држава формулисала је нове стратегије и кампање јавне и културне дипломатије, посебно се ослањајући на употребу културе као инструмента меке моћи.⁶ Базична одлика

2 Траиловић, Д. (2020) Војна и безбедносна сарадња Кине и Србије: показатељ нове улоге Кине у Европи, *Политика националне безбедности*, бр. 1, Београд: Институт за политичке студије, стр. 128.

3 Dams, T., Martin, X. and Kranenburg V. (2021) *China's Soft Power in Europe: Falling on Hard Times*, A report by the European Think-tank Network on China (ETNC), Hague: The Netherlands Institute of International Relations, 'Clingendael', p. 3.

4 Ови напори се огледају и у томе да кинеске амбасаде и дипломатски представници који традиционално нису имали значајне интервенције у локалном јавном дискурсу, сада напуштају уобичајену дипломатску уздржаност уз директно учешће у јавном дискурсу у земљама Европе и делују проактивно, посебно када се ради о питањима Хонг Конга, Синђанга и руковођења пандемијом корона вируса. Šebok, F. and Turcsányi Q. R. (2021) *China as a Narrative Challenge for NATO Member States*, Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, p. 14.

5 У складу с тим, председник Ху Ђинтао је истакао потребу да би требало да земља повећа своју меку моћ, док је актуелни председник то исто поновио. Председник Си Ђинпинг је истакао идеју промовисања новог погледа на Кину као одговорног међународног актера, ангажованог на мирном развоју, одлучног да штити међународну правду и посвећеног доприносу хуманости у свету. Boboc, G. The Belt and Road Initiative: China's soft power strategy, 5. June 2017, 25. November 2021, http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2017beltandroad/2017-06/05/content_29618551.htm ; Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzihorsky, J. (2020) Charm Offensive or Offensive Charm? An Analysis of Russian and Chinese Cultural Institutes Abroad, *Europe-Asia Studies*, No. 72:9, Glasgow: Informa UK Limited, Routledge: Taylor & Francis Group, pp. 1453–1454.

6 Boboc, G. нав. дело.

кинеске јавне и културне дипломатије постаје настојање да се превазиђе јаз између слике какву она има о себи унутра и начина на који се Кина доживљава споља.⁷

Према кинеским званичницима култура је сада постала трећи стуб кинеске дипломатије, после економије и политике. Стратегија културне дипломатије подразумева најпре спровођење званичних програма чији је циљ побољшање међународног имиџа Кине и њеног културног утицаја, тако што се програмима усмерава дугорочни развој и извоз културних производа и унапређује глобални утицај кинеских медија. Доносе се и реализују програми међународне културне размене и промоције извоза културних садржаја, који обухватају: уметност, забаву, филм, спорт, кухињу и медицину, као и промоцију учења кинеског језика и проучавања Кине.⁸

Иницијатива „Појас и пут”, делује као велика и амбициозна стратегија, којом Кина настоји да, пре свега инфраструктурно, а затим у сваком другом смислу, повеже велики број земаља, стварајући тако услове за бољу економску повезаност, сарадњу и размену. Истовремено, настоји и да ојача постојеће и створи нове билатералне и мултилатералне механизме успостављања и развијања сарадње у области културе, односно међукултурне размене и дијалога. Ова иницијатива представља потенцијал за јачање способности Кине да привуче интересовање и повећање других држава повећањем свог присуства и видљивости путем регионалног економског ангажовања, те да тако оствари секундарне користи јачања своје меке моћи преко економије, а кроз покушаје да створи слику о себи као одрживој алтернативи другим државама.⁹

У склопу Иницијативе „Појас и пут” налази се и формат сарадње Кине са земљама Средње и Источне Европе, па тако и са земљама Западног Балкана, познатији као оквир сарадње „17+1”.¹⁰ Значајан аспект сарадње који се успоставља и развија у оквиру овог формата јесте и културна сарадња са земљама Западног Балкана, док поред тога Кина своју културну дипломатију у овим земљама остварује и ван механизма „17+1”, а путем бројних билатералних и непосредних облика сарадње у области културе са сваком од држава појединачно. Приступи кинеске јавне и културне дипломатије у европским земљама, па тако и земљама Западног Балкана, састоје се од неколико група инструмената који подразумевају промоцију кинеске културе и размене у образовању и истраживању, а која се посебно одвија преко Конфуцијевих института и учионица, као и уговора о универзитетској сарадњи. Други скуп инструмената односи се на медијско присуство у овим земљама, а које

7 Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. (2019) Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century, *Revista Brasileira de Política Internacional* No. 64 (1), Brasília: Centro de Estudos Globais da Universidade de Brasília, p. 4.

8 Lai, H. China's cultural diplomacy: going for soft power in: *China's Soft Power and International Relations*, eds. Lai, H. and Lu, Y. (2012), London and New York: Routledge, p. 86.

9 Boboc, G. нав. дело.

10 Литванија је средином 2021. година објавила да се повлачи из овог оквира сарадње.

се заснива на интернационализацији кинеских медија, као и на сарадњи с локалним медијима у свакој од држава, те и кроз употребу друштвених медија.¹¹

Циљ овог рада је да покаже који су инструменти, алати, активности, методе и форме јавне, односно културне дипломатије Кине у земљама Западног Балкана, с посебним освртом на Републику Србију, а којима се она служи у стварању и подизању позитивне слике о себи међу овим земљама. Потребно је напоменути да се рад у највећој мери неће давати дометима, исходима и успешношћу поменутих оруђа кинеске културне дипломатије на Западном Балкану, већ само њиховим детектовањем и приказом начина на који функционишу. У складу с тим, рад је подељен на три главне целине. Прва је посвећена одређењу основних и сродних појмова – мека моћ, јавна дипломатија и културна дипломатија – као и њиховом разумевању и употреби у академском и јавном дискурсу НР Кине. Друга целина посвећена је приказу метода и активности кинеске културне дипломатије у земљама Западног Балкана, док се трећа бави групама инструмената и активностима кинеске културне дипломатије у Србији.

2. МЕКА МОЋ И КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА – ОДРЕЂЕЊЕ ТЕРМИНА

Уопштено, моћ је „способност да утичете на друге како бисте постигли жељене резултате, а то се може учинити принудом, плаћањем или привлачношћу”.¹² Под меком моћи најчешће се подразумева намера да ће се други, под утицајем привлачности вашег политичког, друштвеног, културног и вредносног система, понашати у складу с вашим жељама. Држава која има меку моћ у некој другој држави може постићи своје политичке циљеве и интересе, те остварити жељене исходе једноставним уверавањем, а не употребом силе, притисцима, санкцијама и условљавањима, јер код других постоји жеља да се опонашају њене вредности.¹³ Односно, како Липовац наводи Џозефа Наја (*Joseph S. Nye*), творца термина мека моћ, она је аспект моћи који омогућава да подстакнеш друге да желе оно што ти желиш тако што ћеш им бити привлачан, уместо да их присилиш.¹⁴ Мека моћ има веома важну улогу у положају државе у међународним односима, јер омогућава да се односи постојеће сарадње лакше одвијају, повећава интересовање за одређену државу, промовише отвореност

11 Dams, T., Rühlig, T. and Tonchev, P. Does China still care about soft power? Assessing the diversity of approaches in Europe in: *China's Soft Power in Europe: Falling on Hard Times*, eds. Dams, T., Martin, X., Kranenburg, V. (2021), A report by the European Think-tank Network on China (ETNC), Hague: The Netherlands Institute of International Relations, 'Clingendael', p. 7.

12 Nye, S. J. (2012) China and soft power, *South African Journal of International Affairs* No. 19:2, London: Routledge, p. 151.

13 Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzihorsky, J. нав. дело, стр. 1447.

14 Наведено према: Lipovac, M. Иницијатива „Појас и пут” између тврде и меке кинеске моћи: у теоријском промишљању Џозефа Наја, у: *Нови пут свиле: европска перспектива: безбедносни изазови/ризичи унутар Иницијативе 16+1*, приредио Цветковић В. (2018), Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедност, стр. 103.

и дијалог између држава, али као најбитније промовише културу, идеје и вредности једне земаље у другој.¹⁵ Мека моћ једне земље почива првенствено на три ресурса: „њеној култури”, „њеним политичким вредностима” и „њеној спољној политици”.¹⁶

Као посебно поље и део нове јавне дипломатије¹⁷, која је инструмент спољне политике, заснован на двосмерним комуникацијама међу државама ради остварења меке моћи, јавља се културна дипломатија. Како Нај сматра, културна дипломатија и јавна дипломатија су алати спољне политике за увећање меке моћи.¹⁸ Како би државе додатно појачале своју меку моћ у некој другој земљи и како би додатно придобиле наклоност јавности у њој, оне се користе културном дипломатијом. Она подразумева међусобну размену културних производа као што су: књижевност, музика, популарна култура и друго, а ради подстицања и јачања међусобног разумевања.¹⁹ Дакле, културном дипломатијом, као посебним пољем јавне дипломатије, остварује се позитивни национални имиџ. Поред држава, културну дипломатију спроводе и други актери културе, који кроз међународне културне односе развијају међукултурно разумевање, а у складу са истим настојањима државе да оствари кредибилитет и поверење код других, сматра Ким (*Hwajung Kim*).²⁰ Међутим, Нај сматра да успешност културне дипломатије зависи од културне сличности двеју земаља, њихових економских веза, политичке сличности и постојања отвореног интеркултуралног дијалога.²¹

2.1. Поимање термина мека моћ у Кини: мека моћ са кинеским карактеристикама (културна мека моћ)

Још деведесетих година, преко академске заједнице у Кину се уводи Најев појам *мека моћ*. Расправе о овом концепту у Кини постају с временом све учесталије и он почиње у академским круговима да се сагледава у контексту концепта *peaceful development* – мирног друштвеног успона и развоја земље, а што поједини аутори описују као „меку моћ са кинеским карактеристикама”.²² У овом приступу на

15 Bobos, G. нав. дело.

16 Nye S. J. нав. дело, стр. 153.

17 Нова јавна дипломатија није ограничена само на одашиљање порука, промотивне кампање и непосредне контакте владе са страном јавношћу која служи спољнополитичким циљевима, већ се ради и о изградњи односа са актерима цивилног друштва у другим земљама и о олакшавању мрежа између невладиних актера у земљи и иностранству. Melissen, J, *The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice*, in: *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, ed. Melissen, J. (2005), Hampshire: Palgrave Macmillan, p. 22.

18 Наведено према: Kim, H. (2017) Bridging the Theoretical Gap between Public Diplomacy and Cultural Diplomacy, No. 2, *The Korean Journal of International Studies*, Seoul: Korean Association of International Studies (KAIS), pp. 302–303.

19 Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzihorsky, J. нав. дело, стр. 1447.

20 Kim, H. нав. дело, стр. 319.

21 Наведено према: Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzihorsky, J. нав. дело, стр. 1449.

22 Becard, D. S. R. and Menecelli Filho, P. (2019) Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century, *Revista Brasileira de Política Internacional* No. 64

културу се гледа као на кључни ресурс државне моћи, односно мека моћ је култура, а она стога представља моћ земље. Култура је у кинеском академском дискурсу постала централна тачка концепта меке моћи, а како неки аутори наводе и то у толикој мери да се мека и културна моћ изједначавају и постају синоними.²³

Термин *културна мека моћ* постепено замењује термине мека моћ и културна дипломатија. Овај нови термин – културна мека моћ – у јавном говору, поред академских кругова, почињу да користе и државни званичници, пре свега председници НР Кине, истичући вредновање културе у концепту меке моћи.²⁴ Културна мека моћ, према кинеским мерилима представља средство за решавање проблема „погрешно схваћене” слике о Кини у свету.²⁵ Кинеска културна мека моћ је повезана с приступом *go global / abroad*²⁶ у областима уметности и културе, медија и забаве, издаваштва и учења језика.²⁷ Како Бајкара (*Sila Turaç Baykara*) наводи, кинеска традиционална култура и конфуцијанске вредности – вредности друштвене хармоније – веома су привлачне за друге културе, те стога кинеска културна дипломатија промовише у већој мери традиционалну културу у односу на популарну, јер се сматра да је културна традиција Кине привлачнија другима и да тако утиче на боље формирање позитивне слике о Кини у свету.²⁸ Истраживања показују да се свакако кинеска култура и традиција све више допадају другима и да постоје и они који јој се чак и диве, за разлику од кинеског политичког система и власти, чија је привлачност на знатно нижем нивоу.²⁹ Кина је много више пажње посветила култури и економији, док је знатно мање пажње посветила политичким

(1), Brasília: Centro de Estudos Globais da Universidade de Brasília, pp. 2–3; Митровић наводи да је Кина „[...] ојачала своју међународну позицију и своју 'меку моћ' до нивоа који многи аналитичари виде као невиђени у њеној дугој историји или као равну оној коју је имала у 14. веку”. Mitrovic, D. China's Response to the World Economic Crises and Her Rise in: *Proceedings of the 7th Annual Conference of the Asian Association*, ed. Ching Chan, S. (2012), Hong Kong; Shue Yan University, pp. 59–77.

23 Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. нав. дело, стр. 2–5; Lai, H. China's cultural diplomacy: going for soft power in: *China's Soft Power and International Relations*, eds. Lai H. and Lu Y. (2012), London and New York: Routledge, pp. 82–103; Zheng Y. and Zhang C. 'Soft power' and Chinese soft power in: *China's Soft Power and International Relations*, eds. Lai H. and Lu Y. (2012), London and New York: Routledge, pp. 20–38.

24 Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. нав. дело, стр. 2–5.

25 Turcsanyi, R. and Kachlikova, E. (2020) The BRI and China's Soft Power in Europe: Why Chinese Narratives (Initially) Won, *Journal of Current Chinese Affairs* No. 49 (1), Hamburg: GIGA Institute for Asian Studies, SAGE, pp. 60–62; Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. нав. дело, стр. 2–5.

26 Након најаве националне стратегије *go global* и „културни фронт” је реаговао најављујући своју сопствену стратегију *go global*, а која је као мисију имала успостављање потпуно новог имица Кине, стварањем од ње међународног центра културе. Liu X. (2019) China's Cultural Diplomacy: A Great Leap Outward with Chinese Characteristics? Multiple Comparative Case Studies of the Confucius Institutes, *Journal of Contemporary China* No. 28:118, Routledge, p. 646.

27 Wang, J. Introduction: China's Search of Soft Power in: *Soft Power in China: Public Diplomacy through Communication*, ed. Wang, J. (2011), New York: Palgrave Macmillan, p. 9.

28 Baykara S. T. (2020) China's Soft Power Tools in the Western Balkans, *Современа македонска одбрана* No. 38, Скопје: Министерство за одбрана на Република Северна Македонија, стр. 11–12.

29 Wang, J. нав. дело, стр. 7.

аспектима попут национализма и улоге коју има цивилно друштво у ширењу меке моћи, сматра Нај.³⁰ Поред тога, Де Хогхе (*Ingrid d'Hooghe*) истиче да су ипак кинеска култура, уметност, сликарство и калиграфија, књижевност, традиционална медицина, борилачке вештине и кинеска кухиња препознатљиви у свету, као и да имају снажан утицај у креирању позитивне слике о Кини и без организованих активности кинеских власти.³¹

Поред тога, према појединим анализама, растућа економска снага Кине је главна одлика која утиче на њен међународни имиџ. Анализе наводе да и сам Нај истиче да економска снага као споредни (секундарни) исход може имати меку моћ, а то се посебно може односити на Кину.³² Како Нај каже, поред културе, вредности и политике, меку моћ могу произвести и економски ресурси.³³

Појачано интересовање у Кини за то како свет види Кину започиње 2007. године када је кинески председник Ху Ђинтао изјавио да Кина мора унапредити културу као део меке моћи, а која постаје све значајнији чинилац у надметању у укупној националној снази.³⁴ Према његовим речима велика обнова кинеске нације ће бити омогућена с процватом кинеске културе. Након тога и председник Си Ђинпинг је најавио потребу јачања меке моћи Кине како би се на најбољи начин пренеле свету кинеске поруке (добар кинески наратив).³⁵ Кина би требало да у међународним односима буде позната као одговорна земља која се залаже за мир и развој и која је отворена и пријатељски настројена према свету.³⁶ Према томе,

30 Nye, S. J. (10. July 2015) The Limits of Chinese Soft Power, *Project Syndicate*, <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-civil-society-nationalism-soft-power-by-joseph-s--nye-2015-07>

31 D'Hooghe, I. Public Diplomacy in the People's Republic of China, in: *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, ed. Melissen, J. (2005), Hampshire: Palgrave Macmillan, p. 88.

32 Dams, T., Rühlig, T. and Tonchev, P. Does China still care about soft power? Assessing the diversity of approaches in Europe in: *China's Soft Power in Europe: Falling on Hard Times*, eds. Dams, T., Martin, X., Kranenburg V. (2021), A report by the European Think-tank Network on China (ETNC), Hague: The Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, p. 7.

33 Nye, S. J. (2012) China and soft power, *South African Journal of International Affairs* No. 19:2, London: Routledge, p. 153

34 Исто, стр. 154.

35 Turcsányi, R. And Kachlikova, E. нав. дело, стр. 60–61; Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. (2019) Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century, *Revista Brasileira de Política Internacional* No. 64(1), Brasília: Centro de Estudos Globais da Universidade de Brasília, p. 4.

36 Наведено према: Šebok, F. and Turcsányi Q. R. (2021) *China as a Narrative Challenge for NATO Member States*, Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, p. 8; „Поред снажног развоја економске сарадње са готово свим државама света Кина се [...] током 90-их година прошлог и почетком овог века наметнула као добронамерни и конструктивни актер у међународним односима, који доприноси јачању мира и стабилности, како у односима са суседима, у ширем региону, кроз односе са ЗУР, великим силама, тако и кроз систем УН и тиме је ојачала своје међународне позиције, односно тзв. 'меку моћ' [...]”, истиче Митровић. Mitrović, D. (2005) *Strategijsko-bezbednosna pozicija Kine posle 11. septembra 2001. godine*. Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku, str. 4.

културном дипломатијом би се повећало знање о Кини у иностранству, а са циљем стварања повољнијих услова за њено укључивање у шире међународно окружење.³⁷ Као што је већ поменуто, према појединим ауторима, главна карактеристика кинеске интерпретације меке моћи је њен нагласак на култури – традиционалној кинеској култури. По њима, кинеска јавна дипломатија је државни подухват чији је циљ да истакне културу, пре свега њене традиционалне аспекте, као основни начин спровођења меке моћи.³⁸ Када је у питању употреба традиционалне кинеске културе у јавној и културној дипломатији, главни елемент кинеског наратива јесте да се модерна Кина представи као директни наследник непрекидне пет хиљада година дуге цивилизације.³⁹

2.2. Практична манифестација кинеске културне дипломатије – активности и инструменти

У складу с тим да се концепт меке моћи, односно културне меке моћи, уводи у кинески политички наратив, долази и до његове практичне манифестације када ови концепти почетком 21. века буду укључени у кинеску националну стратегију у односу према свету, али добију и своју унутрашњу политичку употребу.⁴⁰ Кинеске власти покренуле су кампање културне дипломатије како би повећале своју привлачност и препознатљивост у иностранству. Кина је све оно што су њене карактеристике (традиција, култура, стара цивилизација, историја, језик, уметност и друго), пласиране кроз културне институте, али и путем других (од стране државе) спонзорисаних и организованих „невладиних” организација.

Кина није штедела ресурсе да ојача своју културну дипломатију, а међу најважнијим акцијама у овом процесу били су интернационализација кинеских медија и ширење Конфуцијевих института.⁴¹ Конфуцијеви институти постају један од најистакнутијих инструмената јавне дипломатије НР Кине, као и највидљивија манифестација кинеске културне меке моћи.⁴² Према наводима дневних новина *Полиџика*, које се позивају на истраживање часописа *Економист*, Кина за јавну дипломатију издваја десет милијарди долара годишње.⁴³

37 Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. нав. дело, стр. 4.

38 Turcsanyi, R. And Kachlikova, E. нав. дело, стр. 61–62; Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. нав. дело, стр. 1–5.

39 Šebok, F. and Turcsányi Q. R. нав. дело, стр. 9; D’Hooghe, I. нав. дело, стр. 94.

40 Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. нав. дело, стр. 1–4.

41 Исто, стр. 4–7.

42 Исто.

43 Каваја, Ј. (31. март 2018) Глас Кине шири меку моћ цина у успону. *Полиџика*, <https://www.politika.rs/scc/clanak/401143/Svet/Glas-Ki-ne-si-ri-me-ku-moc-dzi-na-u-uspo-nu>; видети и код: Nye, S. J. (10. July 2015) The Limits of Chinese Soft Power, *Project Syndicate*, <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-civil-society-nationalism-soft-power-by-joseph-s-nye-2015-07>

2.2.1. Конфуцијеви институти

Кинеске власти су 2004. године увеле културне институте, назване по кинеском филозофу Конфуцију. Конфуцијеви институти су основани у партнерству са образовним институтима у другим земљама с циљем пружања, пре свега, услуге наставе кинеског језика и ширење кинеске културе.⁴⁴ Кинеска културна дипломатија служи преобликовању имиџа Кине у смислу да се на Кину не гледа као на „културно друго” и „идеолошко друго”. Као инструмент деловања има Конфуцијеве институте, који су замишљени тако да буду усмерени само на културну димензију.⁴⁵ Пекинг је још 1987. године основао Канцеларију међународног савета за кинески језик (Ханбан), Владино тело повезано с Министарством образовања, које је задужено за промоцију, пре свега, учења кинеског језика у иностранству, а под чијом управом функционишу Конфуцијеви институти. Од 2004. године, кинеска држава је уложила најмање 500 милиона америчких долара у оснивање 530 Конфуцијевих института на партнерским универзитетима и факултетима и 631 Конфуцијева учионице у основним и средњим школама у 127 земаља. Сваки Конфуцијев институт је основао Ханбан у сарадњи с кинеском Владом и повезаним институтом или универзитетом земље домаћина.⁴⁶ Преко 400 универзитета из 76 држава и школа је на листи чекања за одобрење Ханбана.⁴⁷ Конфуцијеви институти организују часове кинеског језика у складу с планом и програмом који је развио Ханбан. Поред курсева кинеског језика, сваки Конфуцијев институт организује и активности које промовишу кинеску древну културу и традицију, предавања из различитих области, филмове, часове музике и борилачких вештина, као и прославе обележавања важних датума из кинеске историје.

Председник Си Ђинпинг је посебно прогласио Конфуцијеве институте симболом напора који Кина улаже за мир у свету, за остварење боље међународне сарадње и средством за повезивање кинеског народа с народима других држава.⁴⁸ По њему, циљ ових института је да „рашире модерне кинеске вредности и покажу шарм кинеске културе остатку света”.⁴⁹ Додатно, наводи се и да је председник Си Ђинпинг 2015. године изјавио да је његов главни политички циљ да трансформише Кину у „социјалистичку културну суперсилу”.⁵⁰

44 Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzihorsky, J. (2020) Charm Offensive or Offensive Charm? An Analysis of Russian and Chinese Cultural Institutes Abroad, *Europe-Asia Studies*, No. 72:9, Glasgow: Informa UK Limited, Routledge: Taylor & Francis Group, p. 1449.

45 Liu, X. (2019) China's Cultural Diplomacy: A Great Leap Outward with Chinese Characteristics? Multiple Comparative Case Studies of the Confucius Institutes, *Journal of Contemporary China* No. 28:118, Routledge, p. 654.

46 Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzihorsky, J. нав. дело, стр. 1449.

47 Popović, M. (17. april 2019) Konfučijevi instituti – kako Kina širi kulturni uticaj u svetu, *Talas*, <https://talas.rs/2019/04/17/konfucijevi-instituti/>

48 Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzihorsky, J. нав. дело, стр. 1449.

49 Исто.

50 Исто, стр. 1454.

Модел организације рада Конфуцијевих института је посебан и донекле различит од других културних института, тј. Британског савета, Гете института или Института Сервантес. Конфуцијеви институти се могу основати у много различитих облика, с флексибилношћу да се прилагоде локалним потребама сваке земље, али се већина њих заснива на партнерству између три ентитета: Ханбана (седиште), кинеске институције (обично универзитет) и стране институције.⁵¹ Постоје три модела отварања института и то: под потпуном контролом Ханбана, као заједнички подухват кинеског и домаћег универзитета или институти које искључиво воде домаћи универзитети по Ханбановој лиценци.⁵² Полазећи од тога, Конфуцијеви институти се оснивају уз сарадњу с домаћим партнерским универзитетима по принципу да сваки универзитет може изабрати партнерски универзитет у Кини и они се заједно пријављују код Ханбана за отварање Конфуцијевог института. Кина је заправо по угледу на културне центре других земаља направила свој модел који комбинује директну контролу Владе (слично Британском савету), Владино финансирање у комбинацији са аутономном агенцијом (слично Гете институту) и заједничка улагања с локалним партнерима (слично Институту Сервантес).⁵³ Како Поповић наводи, сваки партнерски универзитет може да рачуна на између сто и двеста хиљада долара инвестиција у нови институт, док је могуће пријавити се за додатне инвестиције у висини до милион долара.⁵⁴

Према Шопову, Кина све више настоји да изврши диверзификацију своје културне дипломатије у правцу допуне традиционалних активности и циљева Конфуцијевих института активностима других институција, имајући овде, пре свега, на уму нову праксу Кине да отвара велике кинеске културне центре. Кинески културни центри ће имати значајно шири опсег деловања, биће усмерени ка широкој културној интеракцији, углавном се фокусирајући на: уметност, књижевност, фотографију, концерте и изложбе.⁵⁵

2.2.2. Интернационализација кинеских медија

Други правац ширења меке моћи, односно културне меке моћи Кине јесте и интензивна интернационализација кинеских медија. Кина је значајно повећала улагања у своје медије с међународним дометом, а са циљем да у свет емитује своје ставове,

51 Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. (2019) Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century, *Revista Brasileira de Política Internacional* No. 64(1), Brasília: Centro de Estudos Globais da Universidade de Brasília, pp. 6–7.

52 Поповић, М. нав. дело

53 Popovic, M., Jenne, K. E. and Medzhorsky, J. нав. дело, стр. 1455. Šebok, F. and Turcsányi Q. R. (2021) *China as a Narrative Challenge for NATO Member States*, Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, p. 16.

54 Поповић, М. нав. дело

55 Shopov, V. (2021) Decade of Patience: How China Became a Power in the Western Balkans, *Policy Brief/371*, The European Council on Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/decade-of-patience-how-china-became-a-power-in-the-western-balkans/>, p. 4.

појачавајући свој глобални утицај.⁵⁶ Кинеска централна телевизија, *Xinhua* новинска агенција и *Peoples Daily* последњих година добијају велику подршку Владе за глобалну експанзију.⁵⁷ Новинска агенција *Xinhua* има преко стотину и осамдесет међународних канцеларија, *China Global Television Network* (CGTN) емитује већи број канала од којих су неки на: енглеском, арапском, француском и шпанском и доступни су у више од сто и шездесет земаља, а такође има потписане споразуме о сарадњи с бројним страним медијским кућама.⁵⁸ *China Radio International* (CRI) емитује програм на више од шездесет језика.⁵⁹ Нови корак ка међународној медијској експанзији најављен је 2018. године стварањем медијског ентитета „Глас Кине”, који настаје интеграцијом: Кинеског међународног радија, Кинеског националног радија и Централне телевизије Кине с дописништвима широм света и програмима на око шездесет језика.⁶⁰

2.2.3. Универзитетски и think-tank организације

Академски кругови, професори и интелектуалци на кинеским универзитетима, као и бројне *think-tank* организације такође имају значајну улогу у побољшању угледа Кине у свету. Ове групе и појединци су ангажовани и повезани са бројним академским мрежама, често присуствују међународним научним и другим стручним конференцијама, говоре пред страном публиком и учествују у различитим дебатама на међународном новоу. Поред тога, објављују у међународним часописима и интервјуише их и цитира страна штампа.⁶¹

2.2.4. Друштвени медији (друштвене мреже)

Као још један алат Кине за ширење меке моћи види се и употреба друштвених медија у циљу ширења политичких порука. Поједине анализе кинеске меке моћи и њених алата у Европи указују да „последњих неколико година кинески званичници све више улазе у свет друштвених мрежа попут *Твиџера* и *Фејсбука*, иако су у Кини забрањени, те да Кина показује проактивнији став и асертивнији тон када реагује на политизованију јавну дебату о Кини и у многим европским земљама користи друштвене медије да допре до шире публике”.⁶²

56 Dams, T., Rühlig, T. and Tonchev, P., Does China still care about soft power? Assessing the diversity of approaches in Europe in: *China's Soft Power in Europe: Falling on Hard Times*, eds. Dams, T., Martin, X., Kranenburg V. (2021), A report by the European Think-tank Network on China (ETNC), Hague: The Netherlands Institute of International Relations, 'Clingendael', pp. 9–10.

57 Zhang X. China's International Broadcasting: A Case Study of CCTV International in: *Soft Power in China: Public Diplomacy through Communication*, ed. Wang, J. (2011), New York: Palgrave Macmillan, p. 57.

58 Šebok, F. and Turcsányi Q. R. нав. дело, стр. 15.

59 Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. нав. дело, стр. 5.

60 Каваја, Ј. (31. март 2018) Глас Кине шири меку моћ цина у успону. *Политика*, <https://www.politika.rs/scc/clanak/401143/Svet/Glas-Ki-ne-si-ri-me-ku-moc-dzi-na-u-uspo-nu>

61 D'Hooghe, I. The Expansion of China's Public Diplomacy System in: *Soft Power in China: Public Diplomacy through Communication*, ed. Wang, J. (2011), New York: Palgrave Macmillan, p. 22.

62 Dams, T., Rühlig, T. and Tonchev, P. нав. дело, стр. 10.

2.2.5. Дипломатија маски

Пандемија корона вируса нанела је штету међународном престижу Кине, натеравши је да се укључи у глобалну кампању јавне дипломатије, чији је циљ поправљање свог имиџа. Ова политика постала је позната као „дипломатија маски“, у којој Кина делује као донатор и добављач медицинске опреме за земље погођене епидемијом.⁶³

3. КУЛТУРНА МЕКА МОЋ КИНЕ НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ – МЕТОДЕ И ИНСТРУМЕНТИ ДЕЛОВАЊА

Део света на који је усмерена стратегија ширења и јачања кинеске меке моћи су и земље Централне и Источне Европе, а у оквиру тога и државе Западног Балкана. Последњих година, уочава се све већи ангажман Кине у овом региону, који се од првенствено економског креће и ка политичком и културном. Од периода економске кризе 2009. године односи између Кине и земаља Централне и Источне Европе, па тиме и Западног Балкана, улазе у нову фазу сарадње, када НР Кина своје ангажовање на овом простору почиње постепено да формализује кроз самите са овим државама, што резултира стварањем оквира сарадње, најпре „16+1“, сада „17+1“, а који укључује и све државе Западног Балкана.⁶⁴ Свих пет земаља Западног Балкана – Србија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Албанија и Северна Македонија – потписале су меморандуме о разумевању са Кином у оквиру механизма „17+1“, а укључене су и у кинеску Иницијативу „Појас и пут“. Стога, утицај Кине у Централној и Источној Европи, укључујући Западни Балкан, добија све већу пажњу.⁶⁵

Према појединим схватањима Иницијатива „Појас и пут“ полако постаје кровна иницијатива, не само ширења економске моћи Кине већ и њене културне дипломатије, којој ова иницијатива служи као „концептуални кишобран“, јер управо културна дипломатија постаје један од основних приступа кинеске дипломатске стратегије.⁶⁶ Сонг (*Lilei Song*) и Чићи (*Zhao Qiqi*) сматрају да се циљеви кинеске културне дипломатије у Централној и Источној Европи могу поделити на дугорочне, који подразумевају изградњу доброг имиџа Кине у јавности ових држава; средњорочне – који се односе на заједничку изградњу боље сарадње између Кине

63 Vuksanovic, V. China and "Mask Diplomacy" in the Balkans, 30. April 2020, 12. December 2021, <https://www.ispionline.it/it/publicazione/china-and-mask-diplomacy-balkans-25898>

64 Детаљније о томе видети: Митровић, Д. (2021) *Пришљени ишар, нескривени змај: Кина – развој, уљон и глобални уљицај*, Београд: Институт за азијске студије и Mitrovic, D. (2019) *From Socialist Modernization to Chinese Dream*, Belgrade: Institute for Asian Studies.

65 Исто.

66 Song, L. and Qiqi, Z. A Model for the Belt and Road Initiative: China's Cultural Diplomacy Toward Central and Eastern European Countries in: *The Belt & Road Initiative in the Global Arena*, eds. Cheng Y. et al. (2018), Singapore: Springer, p. 68

и Европе тако што ће земље Централне и Источне Европе бити повезница између Кине и Европске уније и оне краткорочне – који су усмерени ка томе да се неутрализују наративи о „кинеској претњи” у медијима у Европи.⁶⁷ Зато је Кина покренула бројне програме развоја културне сарадње, у које су се укључиле: Владине агенције, Министарство спољних послова, Министарство просвете, Министарство културе, Канцеларија за информисање Државног савета, кинеске компаније, медији и *think-tank* организације.⁶⁸

Тако Кина постепено шири и усавршава своје постојеће интеракције са земљама Западног Балкана у областима: културе, медија и политике, а кроз успостављање институционализованих дугорочних односа сарадње, примењујући приступ интензивне интеракције с различитим деловима друштва у овим земљама.⁶⁹ НР Кина започиње сарадњу са званичним институцијама ових држава, а затим постепено укључује и друге друштвене институције и организације као што су универзитети, институти, трговинске коморе и друге.⁷⁰ Поред тога, Кина развија и партијску сарадњу која се одвија на билатералном и мултилатералном нивоу, као што је нпр. дијалог политичких странака Кине и земаља из формата „17+1” и Форум младих политичких лидера Кине и земаља Централне и Источне Европе.⁷¹ Иако Кина није географски блиска Западног Балкану, поједини аутори тврде да је њено присуство у овом региону повезано с њеном намером да стратегију већ примењену у Азији, употреби и на овом простору. Ова стратегија се ослања на напоре повећања меке моћи преко утицаја културе, језика, зајмова, трговине и инвестиција.⁷²

Истраживања показују да је Кина за земље Западног Балкана привлачан актер пре свега због економског ангажмана на овом простору, те тако према резултатима истраживања *Еуробарометра* из 2017. и 2018. године Западни Балкан је простор где је Кина популарнија него у другим регионима у Европи.⁷³ На графиконима 1 и 2 приказано је мишљење, односно прецепција грађана поједних земаља Западног Балкана, од веома повољног до веома неповољног мишљења према НР Кини, а на основу истраживања јавног мњења, која су спровели *National Democratic Institute* (NDI) и *International Republican Institute* (IRI).

67 Song, L. and Qiqi, Z. нав. дело, стр. 56.

68 Исто, стр. 58.

69 Shopov, V. нав. дело, стр. 4–7.

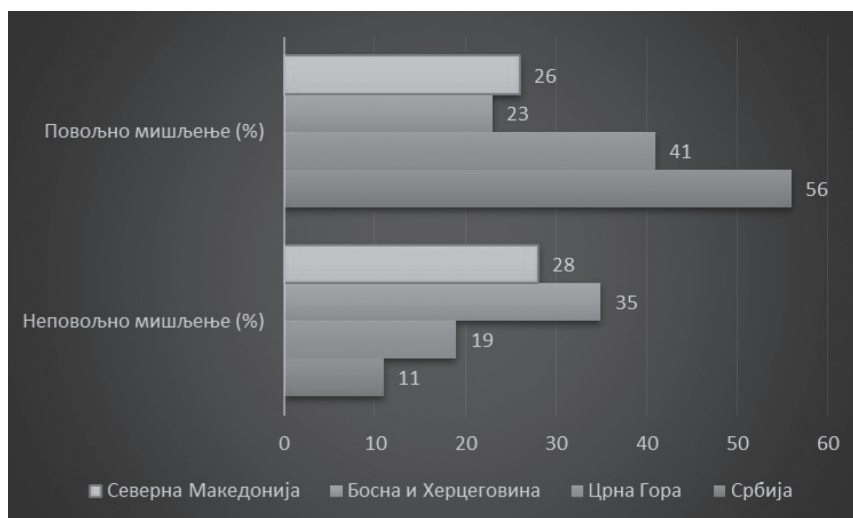
70 Baykara S. T. (2020) China's Soft Power Tools in the Western Balkans, *Современа македонска одбрана* No. 38, Скопје: Министерство за одбрана на Република Северна Македонија, стр. 12–17.

71 Црногорска Демократска партије социјалиста и Комунистичка партија Кине имају сарадњу од 2010. године, а Србија и Кина укључиле су димензију партијске сарадње у своје стратешко партнерство. Shopov, V. нав. дело, стр. 3.

72 Baykara S. T. нав. дело, стр. 9; Раст меке моћи Кине у Азији огледа се у томе што су многи потрошачки брендови из Кине, учење језика, мода, филмови и поп музика постали популарни, посебно код младих на простору Југоисточне Азије. D'Hooghe, I. Public Diplomacy in the People's Republic of China, in: *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, ed. Melissen, J. (2005), Hampshire: Palgrave Macmillan, p. 95.

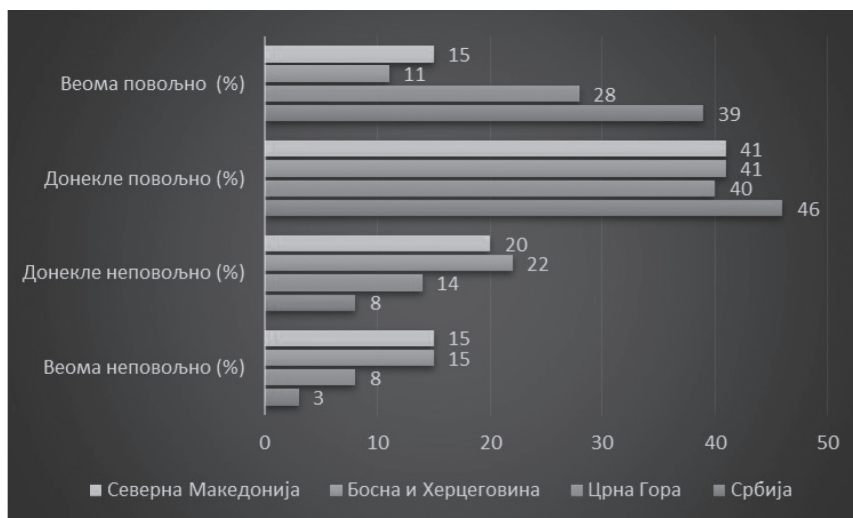
73 Наведено према: Baykara S. T. нав. дело, стр. 16–17.

Графикон 1: Мишљење грађана земаља Западног Балкана о Кини (2018)⁷⁴

Извор: *Western Balkans Between East And West- Public Opinion Research*, National Democratic Institute (NDI), 2018, доступно на: https://www.ndi.org/sites/default/files/Download%20Report_0.pdf, pp. 7–10 (обрада аутора)

Графикон 2: Мишљење грађана држава Западног Балкана о Кини (2020)⁷⁵

Извор: *Western Balkans Regional Poll*, International Republican Institute (IRI), 2020, доступно на: https://www.iri.org/sites/default/files/final_wb_poll_for_publishing_6.9.2020.pdf, pp. 49–54 (обрада аутора)

⁷⁴ Проценат који је приказан је збир веома повољног и (донекле) повољног, односно (донекле) неповољног и веома неповољног мишљења.

⁷⁵ Проценат који недостаје до 100%, је онај проценат испитаника који није дао одговор.

Скуп инструмената и облика кинеске културне дипломатије којима се она користи у земљама Централне и Источне Европе, као и земљама Западног Балкана, углавном обухвата: „формалне институционалне ангажмане; научну сарадњу; културу и образовање; Конфуцијеве институте и учионице; културне центре; фестивале и друге културне активности; кинеску традиционалну културу; кинеску модерну културу; кинеску кинематографију и туризам.”⁷⁶ Поред тога, инструменти јавне дипломатије којима се Кина користи обухватају и медије, интернет, пројекте и публикације којима се промовише позитиван наратив о Кини.

Поред Конфуцијевих института, као најпрепознатљивијих инструмената кинеске културне дипломатије, којима она настоји да изврши културни утицај на Западном Балкану, као и другде, Кина развија и различите обрасце медијског ангажовања преко традиционалних и друштвених медија, а кроз формалну сарадњу с националним новинским агенцијама и емитерима и кроз неформалну сарадњу са „пријатељским” медијима.⁷⁷ У региону Западног Балкана Кина је непосредно присутна и путем својих интернационалних радио и телевизијских мрежа.

Кинеске амбасаде на Западном Балкану, такође, подржавају културне активности, као што су прославе кинеске Нове године, Пролећни фестивал, кампове учења кинеског језика и културе и слично.⁷⁸ Западни Балкан је укључен и у тзв. дипломатију маски.⁷⁹

3.1. Конфуцијеви институти и културна сарадња Кине са земљама Западног Балкана

У складу с новонасталим интересовањем Кине за регион Западног Балкана, посебно када је реч о промовисању кинеске културе и језика, Кина у сарадњи с партнерским институцијама отвара Конфуцијеве институте у свим земљама Западног Балкана, служећи се њима као једним од најексплицитнијих инструмената културне дипломатије. Конфуцијеви институти на Западном Балкану нуде пре свега курсеве кинеског језика, али обављају и бројне друге активности промовисања и ширења кинеске културе, а у циљу измене начина перципирања Кине у овим земљама, посебно кроз продубљивање међукултурног дијалога и успостављања *people-to-people* облика повезивања.⁸⁰

Поред оних који су већ постојали у Бугарској, Србији и Румунији, на Балкану је с временом отворено још петнаест института, укључујући и све земље Западног

76 Tonchev, P. (2020) *China's Soft Power in Southeast Europe*, Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung Dialogue Southeast Europe, pp. 6–16.

77 Исто, стр. 15–19.

78 Baykara S. Т. нав. дело, стр. 17.

79 Vangeli, A. (2021) *Western Balkan Discourses On and Positioning Towards China During the COVID-19 Pandemic, Western Balkans at the Crossroads: Analytical Study*, Prague: Prague Security Studies Institute, pp. 10–12.

80 Zweers, W., Shopov, V., Van der Putten, F. P., Petkova, M., Lemstra, M. (2020), *China and the EU in the Western Balkans A zero-sum game?*, *Clingendael Report*, Hague: The Clingendael Institute, p. 51.

Балкана и то у: Словенији, Бугарској, Албанији, Румунији, Србији, Босни и Херцеговини, Северној Македонији, Хрватској, Црној Гори и Грчкој. На Балкану постоји укупно осамнаест Конфуцијевих института, од којих је седам на Западном Балкану.

Конфуцијев институт у Албанији отворен је при Универзитету у Тирани, 2013. године, с Пекиншким универзитетом за међународне студије (*Beijing Foreign Studies University*) као партнерском институцијом из Кине, а ради јачања сарадње две земље, посебно кроз развој културне сарадње и с намером даљег унапређења културног дијалога између Кине и Албаније. Институт нуди курсеве кинеског језика при Департману за стране језике и Департману за економију Универзитета у Тирани и организује бројне друге културне активности, попут организовања јавних предавања о кинеској култури.⁸¹

У Северној Македонији Конфуцијев институт отворен је при Универзитету „Свети Кирило и Методије“ у Скопљу и представљен је као „непрофитна образовна институција, која има за циљ да промовише кинески језик и културу и посредује у проучавању кинеског језика и културе, успоставља и подржава наставу кинеског језика у образовним институцијама у Македонији и помаже културну размену између Македоније и Кине”.⁸² Институт као партнерску институцију из Кине има Југозападни универзитет за финансије и економију из Ченгдуа. Активности Института подразумевају организовање часова кинеског језика, обучавање наставника за кинески језик, спровођење теста знања кинеског језика, организовање боравка полазника курса кинеског језика у партнерској институцији у Кини ради продубљивања знања језика и знања о кинеској култури, те пружање свих информација у вези са образовањем, културом и другим областима које се односе на Кину.⁸³

Конфуцијев институт на Универзитету Црне Горе основан је 2015. године кроз партнерство са Чангша универзитетом науке и технологије. Као и када је реч о Конфуцијевим институтима у другим земљама и у Црној Гори циљ рада Института је промоција кинеског језика и културе организовањем различитих курсева и радионица, а како би се остварило што боље упознавање становника Црне Горе с Кином, те на тај начин унапредио развој пријатељских односа између две земље. Институт организује и пружање саветодавних услуга и информација о образовним и културним дешавањима у Народној Републици Кини, учествује у подстицању пословних партнерстава између Народне Републике Кине и Републике Црне Горе и бави се формирањем референтне базе свих материјала о кинеској култури и језику који су доступни у Црној Гори.⁸⁴

У Босни и Херцеговини постоје два Конфуцијева института, у Сарајеву и Бањој Луци. Конфуцијев институт у Сарајеву успостављен је између Универзитета у

81 Confucius Institute at the University of Tirana, <https://kzxy.bfsu.edu.cn/info/1088/1253.htm>

82 Конфуцијев институт у Скопљу, https://www.facebook.com/institutkonfucij.mk/about/?ref=page_internal

83 Исто.

84 Конфуцијев институт, Универзитет Црне Горе, <https://www.ucg.ac.me/objava/podorg/0/80/poz/info>

Сарајеву и Северозападног универзитета у Ланцоу. Институт је отворен у оквиру Центра за интердисциплинарне студије Сарајева, који представља својеврсно чвориште за различите пројекте и припада ректорату. Институт Конфуције у Сарајеву такође организује јавне курсеве кинеског језика, док је највеће интересовање полазника за све оне активности које су у вези са здрављем, односно традиционалном кинеском медицином. Конфуцијев институт Универзитета у Бањој Луци основан је на иницијативу Универзитета у Бањој Луци и Владе Републике Српске, а крајем 2017. године званично је потписан уговор са Ханбаном, када је пре тога потписан и уговор са Тјанђинским универзитетом за технологију и образовање, као партнерском институцијом из Кине. Циљ рада Института Конфуције Универзитета у Бањој Луци је увођење програма кинеског језика и изучавања кинеске културе за децу основних и средњих школа и предшколског узраста, као и свих заинтересованих за учење кинеског језика и изучавање културе и обичаја. Поред учења језика, Институт има различите курсеве и едукације, упознавање са: кинеском етиком и начином пословања у Кини, кинеском калиграфијом, традиционалним кинеским сликарством и друго.⁸⁵ Конфуцијев институт на Универзитету у Бањој Луци је проширио активност на истраживање и наставу (укључујући дипломске курсеве) о темама везаним за Кину. Руководиоци Института редовно посећују средње школе како би код ученика подстакли интересовање за синологију.⁸⁶

Неколико земаља Западног Балкана основало је и локалне невладине и непрофитне организације које раде на промовисању културних активности с Кином. Тако је настало и Удружење „Босанско-кинеско пријатељство” као и Друштво кинеско-црногорског пријатељства, односно Асоцијација кинеско-црногорског Друштва пријатељства. Удружење „Босанско-кинеско пријатељство” основано је 2014. године ради грађења чвршћих и дубљих односа између Кине и Босне и Херцеговине и у сврху развијања и унапређења културних, уметничких, хуманитарних, спортских и других активности везаних за кинеску традицију и културу. Односно, Удружење се примарно залаже за изучавање и неговање кинеске историје, језика, књижевности, уметности, фолклора, традиције и обичаја.⁸⁷ Асоцијација кинеско-црногорског Друштва пријатељства је једино удружење ове врсте у Црној Гори, с великим утицајем у промовисању свестране сарадње између Црне Горе и Кине, која је остварена кроз велики број пројеката. Тако је 2015. године Асоцијација са Шангајским институтом за међународне студије потписала Споразум о сарадњи, којим су дефинисана три пројекта: Кинеска културна палата у Подгорици, промоција оквира сарадње „16+1” у оквиру Иницијативе „Појас и пут” и успостављање

85 Stevic, Lj. (2020) The Evolution of Chinese Cultural Diplomacy and its impact on the BiH perception of the Belt and Road Initiative and China CEE Cooperation, *Working Paper*, Budapest: China-CEE Institute, pp. 11–13.

86 Shopov, V. (2021) Decade of Patience: How China Became a Power in the Western Balkans, *Policy Brief/371*, The European Council on Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/decade-of-patience-how-china-became-a-power-in-the-western-balkans/>, p. 7

87 Udruženje „Bosansko-kinesko prijateljstvo”, <https://www.boskin.ba/>

Координационог центра за поморство.⁸⁸ У Србији од 2018. године постоји Кинеско-српско привредно удружење.

Поред изградње великог Кинеског културног центра у Београду, на месту бивше кинеске амбасаде, која је срушена у НАТО бомбардовању 1999. године. Кина планира отварање и културног центра у Тирани, након што их је успоставила и у другим земљама Југоисточне Европе: у Софији, Атини и Букурешту.⁸⁹

Културну сарадњу са земљама Западног Балкана НР Кина додатно развија и у оквиру формата сарадње „17+1”. Северна Македонија је изабрана за секторског координатора за културу, а Скопље за домаћина Центра за координацију културне сарадње „17+1”. У Србији се налази Секретаријат Конзорцијума институција високог образовања, а у Албанији Омладински развојни центар.⁹⁰

3.2. Сарадња са универзитетима, академским и научним институцијама на Западном Балкану

Како поједини аутори запажају, образовање и култура су веома успешни сегменти сарадње Кине и држава Јужне и Источне Европе, а тиме и сарадње са земљама Западног Балкана, јер дају опипљиве резултате, посебно када је реч о промоцији кинеског језика и културе.⁹¹ Повезивање и сарадња кинеске стране с локалним универзитетским и истраживачким центрима подразумева нпр. стварање нових академских програма; редовну размену кадрова; заједничке истраживачке пројекте; наручивање анализа из различитих области (економија, политика) и слично.⁹²

Кинески универзитети и универзитети са Западног Балкана имају бројне споразуме о сарадњи. Кинеска академија наука учествује у научним разменама и заједничким истраживањима у области науке и технологије са универзитетима у Србији, Северној Македонији и Црној Гори.⁹³ Академска сарадња Кине и Црне Горе је у порасту и огледа се у потписивању меморандума о сарадњи између локалних универзитета с Кином, а који подразумевају и размену студената и предавача.⁹⁴ Такође, и у Албанији су видљиви покушаји шире академске сарадње кроз

88 Osniva se Centar za kineske studije u CG, RTCG, 6. novembar 2015, 19. decembar 2021, <http://www.rtcg.me/vijesti/drustvo/108936/osniva-se-centar-za-kineske-studije-u-cg.html>

89 Shopov, V. нав. дело, стр. 4.

90 Karásková, I., Bachulska, A., Szunomár, A., Vladislavljiev, S. eds. (2020) *Empty shell no more: China's growing footprint in Central and Eastern Europe*. Prague, Czech Republic, Association for International Affairs (AMO), p. 63.

91 Bachulska, A., Bērziņa-Čerenkova, U. A. and Pejić, N. We the people? The challenges of societal relations with China in: *Empty shell no more: China's growing footprint in Central and Eastern Europe*, eds. Karásková, I., Bachulska, A., Szunomár, A., Vladislavljiev, S. (2020), Prague: Association for International Affairs, p. 71.

92 Shopov, V. нав. дело, стр. 13.

93 Исто, стр. 6–9. <https://gop-foreignaffairs.house.gov/china-regional-snapshot-western-balkans/>

94 Zweers, W., Shopov, V., Van der Putten, F.P., Petkova, M., Lemstra, M. (2020), *China and the EU in the Western Balkans A zero-sum game?*, *Clingendael Report*, Hague: The Clingendael Institute, pp. 31–33.

програме размене студената и предавача, као и покретања нових веза с Кинеском академијом друштвених наука. Академска сарадња се углавном одвија са Универзитетом у Тирани, главним државним универзитетом Албаније.⁹⁵ И у Босни и Херцеговини повећан је ниво академске и културне сарадње с Кином.⁹⁶

Поред тога што државни универзитети остварују сарадњу с кинеским институцијама високог образовања и приватни универзитети почињу да развијају значајне институционалне односе са својим кинеским колегама, па тако Универзитет Доња Горица у Црној Гори, који угошћује бројне предаваче из Кине, има магистарске курсеве о темама везаним за Кину, а има и верзију свог сајта на кинеском језику.⁹⁷

3.3. Сарадња са локалном самоуправом и локалним заједницама

Локална сарадња, сарадња с јединицама локалне самоуправе, историјски посматрано, дуго је већ стратегија спољних односа Кине, која се највише огледала у стварању партнерстава и братимљења кинеских региона и градова с регионима и градовима у европским земљама, међу којима су били: Велика Британија, Немачка, Пољска, Југославија и друге, а које су успостављене још осамдесетих година 20. века.⁹⁸ Сарадња на субнационалном нивоу је пре свега повезана са Иницијативом „Појас и пут“, а поред економских користи, она представља и део кинеске јавне дипломатије у ширењу њене меке моћи.⁹⁹

Примери овакве врсте сарадње на субнационалном нивоу су братимљење Тирани и Пекинга 2016. године, а још пет албанских градова има такве видове сарадње са градовима из Кине. Још један пример су и посебни односи сарадње између Сарајева и Шангаја.¹⁰⁰

3.4. Медијско представљање Кине на Западном Балкану – кинески интернационални медији, присуство у локалним традиционалним медијима и на друштвеним мрежама

Један од значајних алата кинеске јавне дипломатије и ширења њеног културног утицаја јесте и интернационализација кинеских медија, као и сарадња с локалним медијима у државама Западног Балкана. Сврха оваквог приступа јесте достизање шире публике којој ће се пласирати позитиван наратив о НР Кини.

Кинески међународни радио (CRI) покренуо је нове канале који циљају земље Централне и Источне Европе и који се емитују на девет језика: албанском, бугарском, хрватском, чешком, грчком, мађарском, пољском, румунском и српском.¹⁰¹

⁹⁵ Исто, стр. 34–36

⁹⁶ Исто, стр. 30–31.

⁹⁷ Shopov, V. нав. дело, стр. 9.

⁹⁸ Karásková, I., Bachulska, A., Szunomár, A., Vladislavljiev, S. нав. дело, стр. 26.

⁹⁹ Исто.

¹⁰⁰ Shopov, V. нав. дело, стр. 12.

¹⁰¹ Karásková, I., Bachulska, A., Szunomár, A., Vladislavljiev, S. нав. дело, стр. 71.

Кинески међународни радио има и своје интернет странице на којима преноси различите друштвене, политичке, економске и културне информације које се тичу Кине и то на укупно четрдесет и осам језика, укључујући и готово све језике земаља Западног Балкана.¹⁰²

Новинска агенција Синхуа такође је присутна у балканским државама, с неколико кинеских дописника који покривају регионална питања. Локални медији у земљама Западног Балкана често преузимају садржај из кинеских агенцијских кућа (као што је Синхуа) и преносе их на локалним језицима. Тако Синхуа има уговор о дељењу садржаја с националним медијима у Албанији.¹⁰³

Кинеске дипломате и медији убрзано повећавају своје присуство на друштвеним мрежама Западног Балкана, а амбасадори отварају налоге на Фејсбуку и Твиттеру. У Северној Македонији нпр. поједине кинеске дипломате преузеле су амбициознији приступ, јер су креирали и сопствене интернет странице и налоге, на којима промовишу садржај који је критичан према Западу.¹⁰⁴ Поред тога, Северна Македонија не бележи значајан пораст присуства кинеских медија. Међутим, кинеске интернет портале са седиштем у Албанији, као што је Радио Ејани (CRI Shqip), прати албанска мањина која живи у Северној Македонији, те се и на тај начин видљивост Кине у Северној Македонији повећава.¹⁰⁵ Интернет страница *albanian.cri.cn*, покренута као део *CRI online*, мултимедијалног је карактера и спаја вести, фотографије, аудио-видео материјале и дигиталне новине.¹⁰⁶ У Албанији постоји и часопис који излази двомесечно и чије је циљ да албанским грађанима пренесе што више информација о кинеској политици, економији и култури. Према једном од извештаја невладине организације *China Observers in Central and Eastern Europe* Босна и Херцеговина се издваја у области новинарства, посебно захваљујући покровитељству Амбасаде Кине у Сарајеву, која помаже одржавање интернет странице „Кина-данас“, која се бави кинеском политиком, економијом и спортом у Кини.¹⁰⁷

4. КИНЕСКА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – ФОРМЕ И АКТИВНОСТИ КИНЕСКЕ КУЛТУРНЕ МЕКЕ МОЋИ

Република Србија своје односе с Народном Републиком Кином заснива на успостављеном свеобухватном стратешком партнерству. У складу с тим, Србија је у

102 Song, L. and Qiqi, Z. A Model for the Belt and Road Initiative: China's Cultural Diplomacy Toward Central and Eastern European Countries in: *The Belt & Road Initiative in the Global Arena*, eds. Cheng Y. et al. (2018), Singapore: Springer, p. 58.

103 Šebok, F. and Turcsányi Q. R. (2021) *China as a Narrative Challenge for NATO Member States*, Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, p. 16.

104 Shopov, V. нав. дело, стр. 6.

105 Zweers, W., Shopov, V., Van der Putten, F. P., Petkova, M., Lemstra, M. нав. дело, стр. 25

106 CRI Online – Shqip, <http://albanian.cri.cn/>

107 Karásková, I., Bachulska, A., Szunomár, A., Vladislavljev, S. нав. дело, стр. 70.

односу на друге земље Западног Балкана један од највећих партнера Кине у региону, у економији, политици, култури и безбедности. Србија је и највећи трговински партнер Кине у региону. Република Србија постала је једно од главних чворишта кинеских инвестиција. Народна Република Кина је преко својих компанија и банака присутна у Србији и путем зајмова, посебно у области инфраструктурних пројеката – изградње мостова, ауто-путева и пруга. Поред тога, значајна кинеска улагања остварена су и у металургији, енергетици и рударству. Последњих година уочава се да су војна сарадња и сарадња Кине и Србије у области безбедности такође у успону, а томе се још раније придружио велики обим сарадње у области културе и високог образовања.¹⁰⁸

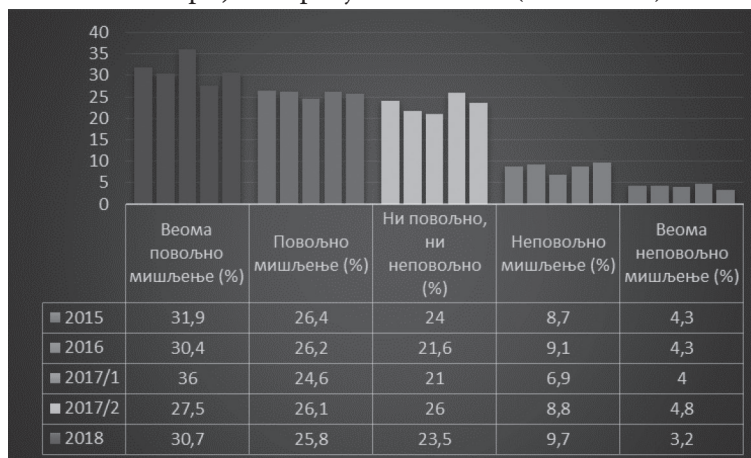
У извештају који је објавио *Netherlands Institute of International Relations Clingendael* истиче се да је Србија у односу на друге земље Западног Балкана на високом степену институционализације билатералних односа са НР Кином, а који су у јасно уочљивом и стабилном узлазном тренду.¹⁰⁹ Поред јачања политичких и економских веза, међу грађанима Србије перципирање Кине одликује и увођење појма „челично пријатељство” у јавни дискурс. Овај појам постао је доминантан у медијима у Србији током пандемије коронавируса, а промовисали су га највиши српски званичници.¹¹⁰ Према многим, из наведених разлога, кинеска стратегија ширање културне меке моћи упадљиво је успешнија и даје више резултата у Србији него у другим земљама Западног Балкана, па чак и региона Централне и Источне Европе. Ово потврђују и истраживања Института за политичке студије, која из године у годину указују да је позитивна слика грађана Србије о НР Кини на стабилном проценту, око 30% испитаника има веома повољно мишљење о Кини, док је проценат оних који имају веома негативно мишљење о њој увек око 4% (видети графикон 3). Истраживања Института за политичке студије такође показују да у 2020. и 2021. години, после Русије, која је увек на првом месту и Европске уније на другом, по мишљењу грађана Србије, Кина би требало да се нађе на трећем месту приоритета спољне политике земље.¹¹¹

108 Траиловић, Д. (2020) Војна и безбедносна сарадња Кине и Србије: показатељ нове улоге Кине у Европи, *Политика националне безбедности*, бр. 1, Београд: Институт за политичке студије.

109 Zweers, W., Shopov, V., Van der Putten, F. P., Petkova, M., Lemstra, M. нав. дело, стр. 30.

110 Видети: Колаковић, А. Слика Кине међу Србима: од Мао Цедунга до „челичног пријатељства” у: *Кинески социјализам и модерни светски поредак*, приредили Цветковић, В., Обрадовић, Ж. и Ајзенхамер, В. (2021), Београд: Факултет безбедности Универзитета у Београду, стр. 121–134.

111 *Истраживања јавног мишљења* (2020, 2021) Београд: Институт за политичке студије, Београд.

Графикон 3: Мишљење грађана Србије о НР Кини (2015–2018)¹¹²

Извор: *Истраживања јавног мишљења*¹¹³, Институт за политичке студије, Београд, 2015, 2016, 2017/1, 2017/2, 2018. (Израда аутора)

Сличне резултате о ставовима испитаника у Србији добило је и истраживање *European public opinion on China in the age of COVID-19*, које је 2020. године спровео *Central European Institute of Asian Studies* са *Palacky University Olomouc*, и које показује висок степен позитивног мишљења грађана Србије према Кини.¹¹⁴

4.1. Културна сарадња две земље – Конфуцијеви институти и удружења културне сарадње

Две земље имају традиционално добру сарадњу у области културе и културних активности. Како Ђијанђун (*Li Jianjun*) наводи, културна промоција Кине у Србији се остварује кроз рад: Конфуцијевих института, Одељења за културу при Амбасади

¹¹² Део процента који недостаје до 100% у збиру је проценат испитаника који је одговорио: „не знам / без одговора”.

¹¹³ Институт за политичке студије спровео је истраживања јавног мишљења путем упитника на стратификованом узорку на целокупној територији Србије, без Косова и Метохије. Спроведено је пет истраживања, једно 2015. године, једно 2016. године, два 2017. године, те једно 2018. године и то: 2015. године истраживање је вршено од 16. до 26. новембра, на узорку 1.272 испитаника; 2016. године од 20. до 30. новембра, на узорку 1.272; од 25. маја до 5. јуна 2017/1 на узорку 1.272 и 2017/2 од 20. до 30. новембра на узорку 1.474 и у мају 2018. године на узорку од 1.480 испитаника. Спроведено је интервјуисање „лицем у лице”. Интервјуи су спроведени путем структурисаних упитника. Узорак је заснован на подацима пописа становништва из 2011. године. Испитаници су насумично бирали кроз тростепени поступак. Узорковање је прво обављено по територији бирачког места, затим по насумично одабраном домаћинству, и треће, насумично су одабрани испитаници у оквиру домаћинства.

¹¹⁴ Детаљније о процентима видети: Turcsányi, R. Q., Šimalčík, M., Kironská, K. et al., (2020) *European public opinion on China in the age of COVID-19: Differences and common ground across the continent*, Central European Institute of Asian Studies, Palacký University Olomouc, https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/11/COMP-poll-report_3.pdf, p. 11.

НР Кине, Програма учења кинеског језика под секцијом за просвету при Амбасади НР Кине, Удружења за културну сарадњу између Кине и Србије, радом организација српско-кинеског пријатељства и радом Конфуцијевих института и других.¹¹⁵ Министарство културе Кине и Министарство културе Србије имају потписане и уговорене планове културне сарадње, уназад неколико година, који обухватају размену и пројекте сарадње у различитим областима: културни фестивали, књижевност, уметност, издаваштво, књиге, музеји, археологија, архиви, радио, телевизија, филм итд. У оквиру Амбасаде Кине у Београду делује Канцеларија за културу, која је задужена за спровођење културне промоције Кине кроз различите активности у области културе. Она сарађује са Унивезитетом у Београду, Универзитетом Џон Незбит, Отвореним универзитетом у Суботици, Библиотеком града Београда, Музејем српске кинотеке и Југословенским историјским музејем. Канцеларија за културу са српским партнерима сваке године организује „Недељу кинеског филма” и позивају разне уметничке делегације из Кине да наступају у Србији.¹¹⁶

Кинеско-српско удружење за културну размену основао је Гуо Шао (*Guo Xiao*) 2013. као председник Кинеског пословног удружења Србије, полазећи од тога да пословна сарадња мора бити заснована на културном разумевању. Удружење редовно организује активности, као што је „Недеља кинеске културе” и многе друге.¹¹⁷

Резултати истраживања које је спровео Централноевропски институт за азијске студије (*Central European Institute of Asian Studies*) показује да грађани Србије сматрају кинеску културу веома привлачном, док је проценат оних који је сматрају веома непривлачном прилично мали.¹¹⁸

Конфуцијев Институт у Београду делује у оквиру Филолошког факултета, и званично је отворен 2006. године, а кинеска партнерска институција је Универзитет за медије и комуникације из НР Кине. Када је основан Конфуцијев институт у Београду, 2006. године, партнерска институција из Кине са којом је потписан споразум о оснивању Института код Ханбана био је Универзитет Нанџинг Нормал. Институт у Београду оснива се након потписивања Меморандума о просветној и културној сарадњи између Министарства просвете Републике Србије и Министарства просвете Народе Републике Кине, 2005. године.¹¹⁹ Од децембра 2009. године, кинески партнер је Универзитет за медије и комуникације НР Кине. Циљ рада Конфуцијевог института је промовисање кинеске културе и језика и што боље упознавање народа Србије с Кином, кроз активности културне и образовне сарадње између две земље. Посебно се наводи да Конфуцијев институт у Београду има за циљ формирање референтне базе свих материјала о кинеској култури и

115 Jianjun, L. (2018) Chinese Cultural Promotion in Serbia, *Azijske sveske* br. 1/2018, Beograd: Institut za azijske studije, p. 55.

116 Исто, стр. 57.

117 Исто, стр. 58.

118 Детаљније о процентима видети: Turcsányi, R. Q., Šimalčík, M. Kironská, K. et al. нав. дело, стр. 9.

119 Конфуцијев институт у Београду, <https://konfucije.fil.bg.ac.rs/wp/o-nama/>

језику доступних у Србији. При Институту у Београду постоји и Клуб љубитеља кинеске културе, који нуди могућност изнајмљивања материјала о кинеској култури и језику.¹²⁰ Члановима клуба на располагању стоји више од 3.000 књига (класична и савремена кинеска књижевност, књиге о кинеској уметности, историји и филозофији, уџбеници, речници и језички приручници итд.), најновија издања кинеских часописа (из области економије, друштва, спорта итд.), велики избор савремене и класичне кинеске музике, као и више стотина документарних и играних филмова.¹²¹

На Универзитету у Новом Саду, Конфуцијев институт основан је 2014. године на иницијативу Амбасаде Народне Републике Кине у Србији и Ханбана.¹²² За партнерску институцију из Кине предложен је Универзитет за пољопривреду и шумарство Џеђијанг.¹²³ И овај Институт примарно организује курсеве кинеског језика и културе и спроводи програме упознавања с вештинама: кинеске калиграфије, кинеске културе испијања чаја, кинеске традиционалне медицине и кинеске кухиње. Конфуцијев институт на Универзитету у Новом Саду је званични центар за полагање тестова из кинеског језика ради стицања сертификата. Такође, постоји и сајт Универзитета у Новом Саду на кинеском језику, који је настао уз подршку Конфуцијевог института Универзитета у Новом Саду. Поред часова на Филозофском факултету, Конфуцијев институт организује часове и у партнерским институцијама с којима има потписане протоколе о сарадњи: у Предшколској установи „Маштоленд”; Основној школи „Ђорђе Натошевић”; Карловачкој гимназији; Гимназији „Светозар Марковић”; Гимназији „Исидора Секулић”; Гимназији „Јован Јовановић Змај” и Градској библиотеци у Новом Саду. Партнер Института је и Шабачка гимназија.¹²⁴ Конфуцијев институт у Новом Саду повезан је и с локалним кинеским пословним круговима и локалном самоуправом, па тако Институт има сарадњу са: Кинеском пословном федерацијом Србије, Кинеском пословном федерацијом Војводине, Привредном комором Лишуи, покрајинском Владом и управом града Новог Сада.¹²⁵

Поред Конфуцијевих института, у Србији постоје и Конфуцијеве учионице, које се налазе у Гимназији у Сремским Карловцима, као и у још 14 основних и средњих школа у Београду и Новом Саду.¹²⁶

120 Cvetković, Lj. i Živanović, M. Bliske veze srpskih i kineskih državnih univerziteta, Radio Slobodna Evropa, 6. maj 2021, 17. novembar 2021, <https://www.slobodnaevropa.org/a/kina-i-u-srbiji-sara%C4%91u-je-sa-univerzitetima/31241214.html>

121 Конфуцијев институт у Београду, <https://konfucije.fil.bg.ac.rs/wp/o-nama/>

122 Србија има и званично потписан меморандум о реализација пилот-пројекта „Курсеви кинеског језика у српским основним и средњим школама”. Пројекат је добио подршку Ханбана.

123 Конфуцијев институт Универзитета у Новом Саду, <http://konfucije.ff.uns.ac.rs/o-nama/#>

124 Исто.

125 Jianjun, L. (2018) Chinese Cultural Promotion in Serbia, *Azijske sveske* br. 1/2018, Beograd: Institut za azijske studije, p. 56.

126 Cvetković, Lj i Živanović, M. нав. дело.

У Србији је завршена и изградња Кинеског културног центара, као првог такве врсте на Балкану и једног од већих у Европи, а који ће бити мултифункционалног карактера (Кинески културни центар, ресторан, хотел, пословни простор). Пројекат изградње реализује кинеска компанија, а према неким наводима коштаће четрдесет и пет милиона долара и требало би да садржи и биоскоп, позориште, библиотеку кинеских књига и разне образовне објекте.¹²⁷ Како су известили медији у Србији, у мају 2021. године завршена је изградња здања и очекује се његово званично отварање. Зграда културног центра замишљена је као платформа за продубљивање културне и економске сарадње два народа – Кине и Србије.¹²⁸ С друге стране, и Србија у својој Стратегији развоја културе планира проширење и отварање нових културних центара, док је Културно-информативни центар Републике Србије у Кини већ активан.¹²⁹

4.2. Универзитетска, академска и научна сарадња

Република Србија и НР Кина имају добро развијену и богату академску сарадњу између универзитета. Како Митровић истиче, ова сарадња је заснована на међудржавном споразуму о универзитетској сарадњи, те се стога она одвија на принципу међудржавне билатералне сарадње, али се неретко успоставља и под окриљем кинеске Иницијативе „Појас и пут”.¹³⁰ Њу карактерише постојање читавог низа уговора о сарадњи између универзитета из Србије и Кине, посебно Београдског универзитета, и таква сарадња најчешће подразумева да између две земље постоји велики број државних стипендија за кинеске студенте који би студирали у Србији, као и студената из Србије који би студирали у Кини. Оваквим видовима сарадње Кина јача свој културни утицај и приближава своју културу локалном становништву.¹³¹

У Српској академији наука и уметности у Београду су 2018. године три универзитета из Србије (из Београда, Новог Сада и Ниша) потписала Споразум о сарадњи са Универзитетом Ђао Тонг из Шангаја. Поред државних универзитета на којима се успоставља сарадња Србије и Кине кроз науку и образовање, и на приватним универзитетима у Србији, нпр. на Универзитету Мегатренд, изучава се кинески језик, основан је и Кинески центар који сарађује с Конфуцијевим институтом при Универзитету у Новом Саду.¹³²

127 Karásková, I., Bachulská, A., Szunomár, A., Vladislavljiev, S. eds. (2020) *Empty shell no more: China's growing footprint in Central and Eastern Europe*, Prague, Czech Republic, Association for International Affairs (AMO), p. 63.

128 Београд добија Кинески културни центар – први на Балкану, Sputnik, 10. мај 2021, 5. децембар 2021, <https://rs.sputniknews.com/20210510/beograd-dobija-kineski-kulturni-centar--prvi-na-balkanu-photo-1125312200.html>

129 Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029, доступно на: <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/3993/strategija-razvoja-kulture-od-2020--do-2029-godine.pdf>, стр. 94–95.

130 Cvetković, Lj. i Živanović, M. нав. дело.

131 Исто.

132 Исто.

4.2.1. Сарадња универзитета из Србије са кинеским компанијама

Продубљивање присуства Кине у Централној и Источној Европи одвија се и кроз сарадњу кинеских компанија са универзитетима у Србији. Универзитет у Крагујевцу је с једном од кинеских компанија успоставио сарадњу потписујући споразум о стварању заједничке лабораторије из области информационо-комуникационих технологија. Кинеска компанија *Линџонџи*, која гради фабрику гума у Зрењанину, понудила је стипендије за студенте друге, треће, четврте године и мастер студија Факултета техничких наука. Успостављена је и сарадња између Националног центра за вештачку интелигенцију, роботiku и образовне технологије, који делује при Факултету техничких наука Универзитета у Новом Саду и кинеске компаније *Net-Dragon*.¹³³

4.3. Кинеско медијско присуство у Србији

У склопу ширег процеса интернационализације кинеских медијских мрежа, односно јачања утицаја кинеских медија у иностранству, налази се и регион Западног Балкана као атрактиван за овакве подухвате НР Кине. Према појединим гледиштима није довољно транспарентно да ли су медији на Западном Балкану директно или индиректно у власништву субјеката из Кине, и наводи се да постоје примери и формалне и неформалне сарадње са кинеским новинским агенцијама.¹³⁴ Тако се као пример, када је реч о Србији, може навести Новинска агенција *Танџуџи*, која објављује вести с позитивним садржајем о Кини, као део споразума о сарадњи са кинеском агенцијом Синхуом.¹³⁵ Ова сарадња функционише тако што српска новинска агенција преноси националним медијима извештаје Синхуе.¹³⁶

У оквиру пројекта *Western Balkans at the Crossroads: Ways Forward in Analyzing External Actors' Influence* Владисављевић је истраживачким радом дошао до закључка да у Србији постоје два главна канала медијског представљања Кине у позитивном светлу, а са циљем јачања кинеске меке моћи у Србији и стварања слике о Кини као пријатељској земљи, поузданом партнеру и пружаоцу помоћи. Први су домаћи државни и приватни медији, а други су кинески медији који непосредно делују у Србији или домаћи медији које Кина подржава.¹³⁷ Путем ова два канала, јавности Србије се пласира позитивна слика Кине, која поред политичких и економских порука, подразумева и приче о кинеском животном стилу, култури, туризму и слично. Према његовој анализи, међу медијима који преносе позитиван наратив

¹³³ Исто.

¹³⁴ Zweers, W., Shopov, V., Van der Putten, F.P., Petkova, M., Lemstra, M. (2020), China and the EU in the Western Balkans A zero-sum game?, *Clingendael Report*, Hague: The Clingendael Institute, p. 44.

¹³⁵ Исто.

¹³⁶ Tonchev, P. (2020) *China's Soft Power in Southeast Europe*, Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung Dialogue Southeast Europe, p. 15.

¹³⁷ Vladislavljev, S. (2021) Veliki Brat: Mediji u Srbiji stvaraju naciju koja voli Kinu, *Balkaninsight*, 26. mart 2021, <https://balkaninsight.com/2021/03/26/veliki-brat-mediji-u-srbiji-stvaraju-naciju-koja-voli-kinu/?lang=sr>

о Кини, поред појединих телевизијских станица (посебно Радио-телевизија Србије)¹³⁸, налазе се и лист *Недељник*, као и дневне новине *Полиџика*, с посебним додацима о Кини. Радио-телевизија Србије од новембра 2021. године у наредних шест месеци емитује 25 епизода документарног серијала „Очаравајући Пекинг”, Пекиншке радио-телевизије, о култури, моди, храни, економији и геополитичком успону Кине.¹³⁹ Од кинеских медија који најактивније и непосредно делују у Србији Владисављев издваја Кинески међународни радио, који највећи део својих активности обавља преко интернет презентације на српском језику, док је друга медијска кућа из Кине која је присутна у Србији *China Global Television Network* (CGTN), чији је програм укључен у понуду два највећа кабловска дистрибутера у земљи.¹⁴⁰

5. ЗАКЉУЧАК

Како други перципирају и разумеју Кину постаје веома важан аспект нове улоге Кине у светској политици, а која се огледа, између осталог, и у њеној способности да своју политичку, економску и војну моћ пројектује глобално. Кинеске власти новим стратегијама јавне и културне дипломатије настоје да своје намере представе као мирољубиве и пријатељске. У том процесу показало се да се она у великој мери ослања на бројне инструменте, технике и методе јавне и културне дипломатије: промоција кинеског језика и културе кроз Конфуцијеve институте и учионице, универзите и медије (традиционалне и модерне). Из тих разлога, култура у кинеској дипломатији и спољној политици, поред економске моћи, добија значајно место и улогу.

Када је реч о Западном Балкану, Кина је најпре присутна економски и то доминантно преко Иницијативе „Појас и пут” и платформе „17+1”. У оквиру помених процеса, последњих година видљив је динамичан приступ Кине у региону, који се огледа у успостављању односа сарадње од инфраструктуре и енергије до културе, медија и партијске политике.¹⁴¹ Кина и на Западном Балкану користи исте инструменте јавне и културне дипломатије као и другде, а који подразумевају

138 Радио-телевизија Србије је у посебном термину емитовала кинеске документарне филмове – *Пећина Мојао* и *Пути свиле*. У ова два серијала приказивани су будистичка уметност и како се током историје развијао Пут свиле, као највећи трговински караван између Истока и Запада. Најбољи кинески документарци – уторком на Другом, РТС, 27. октобар 2017, 28. новембар 2021, <https://www.rts.rs/page/rts/ci/rtspredstavlja/story/266/najnovije/2919594/najbolji-kineski-dokumentarci---utorkom-na-drugom.html>

139 Како се Кина поново пробудила – серијал „Очаравајући Пекинг” на РТС-у, РТС, 16. новембар 2021, 12. децембар 2021, <https://www.rts.rs/page/magazine/ci/story/401/film-i-tv/4590932/ocaravajuci-peking-dokumentarac-serijal-kina-budjenje.html>

140 Vladislavljev, нав. дело.

141 Shopov, V. (2021) Decade of Patience: How China Became a Power in the Western Balkans, *Policy Brief/371*, The European Council on Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/decade-of-patience-how-china-became-a-power-in-the-western-balkans/>

успостављање седам Конфуцијевих института, академску сарадњу и размену, успостављање медијског присуства и сарадње, организовање културних догађаја, спровођење пројеката из области културе и објављивање публикација и многе друге.¹⁴²

Као једно од најзначајнијих оруђа кинеске јавне и културне дипломатије, поред Конфуцијевих института, јесте медијско присуство Кине у региону, а чији је циљ промовисање кинеског наратива и имиџа Кине као добронамерног и поузданог партнера. Уочљиво је да је последњих година дошло до значајног пораста њеног медијског присуства на Западном Балкану, јер се Кина појављује у све већем броју вести и других програма у региону. Кина је своје медијско присуство у региону успоставила преко Новинске агенције Синхуа и Кинеске глобалне телевизијске мреже, Кинеског међународног радија, али и путем сарадње с локалним медијима, као и преко друштвених медија (мрежа). Кина користи традиционалне медије и друштвене мреже преко којих се, поред промоције и позитивног наратива о кинеском економском присуству у региону, велика пажња посвећује и култури, уметности, кинеском животном стилу, кулинарству, посебно кроз различите додатке који се објављују у новинама, на телевизијама и интернету.

Такође, кинеске амбасаде на Западном Балкану подржавају бројне културне активности, као што су: прославе кинеске Нове године, Пролећни фестивал и летњи кампови кинеског језика и културе и многе друге.

Према бројним ауторима, анализама и истраживањима Србија се издваја на Западном Балкану као земља у којој је промоција кинеске меке моћи успешнија него у другим земљама региона, а у којој Кина, како смо у раду приказали, примењује исте методе, инструменте и активности културне дипломатије као и другде¹⁴³ – Конфуцијеве институте и учioniце, академску, универзитетску и научну сарадњу, активности амбасаде и медијско присуство у Србији. Како поједини аутори наводе, Србија је и једино место где је кинеска „дипломатија маски” заиста дала позитивне резултате.¹⁴⁴ За овакво стање, анализе кажу, одговорно је неколико чинилаца, који

142 Fenkart, S. (2021) China's Influence in the Western Balkans: Partnership or Confrontation?, The International Institute for Peace (IIP), 21. September 2021, <https://www.iipvienna.com/new-blog/2021/9/21/chinas-influence-in-the-western-balkans-partnership-or-confrontation>; D'Hooghe, I. Public Diplomacy in the People's Republic of China, in: *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, ed. Melissen, J. (2005), Hampshire: Palgrave Macmillan, p. 96.

143 China Regional Snapshot: Western Balkans, House Foreign Affairs Committee Republicans, 16. March 2021, 19. Decembre 2021, <https://gop-foreignaffairs.house.gov/china-regional-snapshot-western-balkans/>; Tonchev, P. (2020) *China's Soft Power in Southeast Europe*, Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung Dialogue Southeast Europe; *Western Balkans Between East And West- Public Opinion Research*, National Democratic Institute (NDI), 2018, available at: https://www.ndi.org/sites/default/files/Download%20Report_0.pdf; Zweers, W., Shopov, V., Van der Putten, F. P., Petkova, M., Lemstra, M. (2020), China and the EU in the Western Balkans A zero-sum game?, *Clingendael Report*, Hague: The Clingendael Institute; <https://balkaninsight.com/2021/03/26/veliki-brat-mediji-u-srbiji-stvaraju-naciju-koja-voli-kinu/?lang=sr>

144 Председник Србије Александар Вучић дочекао на београдском аеродрому авион са кинеском медицинском помоћи и том приликом пољубио кинеску заставу.

се крећу од тога да за Кину Србија представља стратешки центар у региону, да с њом има успостављено свеобухватно стратешко партнерство, преко тога да српски медији пласирају позитиван наратив о Кини, до постојања добре политичке сарадње на највишем нивоу. Блиске везе с политичком елитом у Србији и позитивно представљање Кине у српским медијима, учиниле су Кину једним од најпопуларнијих спољнополитичких актера у очима грађана Србије,¹⁴⁵ јер се „кинески наратив све више промовише кроз јавну дипломатију у смислу пласирања у јавности политичких идеја, слогана и тумачења од стране наших и кинеских званичника”.¹⁴⁶

ЛИТЕРАТУРА

- Bachulska, A., Bērziņa-Čerenkova, U. A. and Pejić, N. We the people? The challenges of societal relations with China in: *Empty shell no more: China's growing footprint in Central and Eastern Europe*, eds. Karásková, I., Bachulska, A., Szunomár, A., Vladislavljev, S. (2020), Prague: Association for International Affairs.
- Baykara, S. T. (2020) China's Soft Power Tools in the Western Balkans, *Современа македонска одбрана* No. 38, Скопје: Министерство за одбрана на Република Северна Македонија.
- Becard, D. S. R. and Menechelli Filho, P. (2019) Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century, *Revista Brasileira de Política Internacional* No. 64 (1), Brasília: Centro de Estudos Globais da Universidade de Brasília, pp. 1–20
- Београд добија Кинески културни центар – први на Балкану, Sputnik, 10. 5. 2021, 5. 12. 2021, <https://rs.sputniknews.com/20210510/beograd-dobija-kineski-kulturni-centar--prvi-na-balkanu-foto-1125312200.html>
- Boboc, G. The Belt and Road Initiative: China's soft power strategy, 5. June 2017, 25. November 2021, http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2017beltandroad/2017-06/05/content_29618551.htm
- China Regional Snapshot: Western Balkans, House Foreign Affairs Committee Republicans, 16. March 2021, 19. December 2021, <https://gop-foreignaffairs.house.gov/china-regional-snapshot-western-balkans/>
- Confucius Institute at the University of Tirana, <https://kzxy.bfsu.edu.cn/info/1088/1253.htm>
- CRI Online – Shqip, <http://albanian.cri.cn/>
- Cvetković, Lj. i Živanović, M. Bliske veze srpskih i kineskih državnih univerziteta, Radio Slobodna Evropa, 6. 5. 2021, 17. 11. 2021, <https://www.slobodnaevropa.org/a/kina-i-u-srbiji-sara%C4%91uje-sa-univerzitetima/31241214.html>
- D'Hooghe, I. Public Diplomacy in the People's Republic of China, in: *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, ed. Melissen, J. (2005), Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Dams, T., Rühlig, T. and Tonchev, P., Does China still care about soft power? Assessing the diversity of approaches in Europe in: *China's Soft Power in Europe: Falling on Hard Times*, eds. Dams, T., Martin, X., Kranenburg V. (2021), A report by the European Think-tank Network on China (ETNC), Hague: The Netherlands Institute of International Relations, 'Clingendael'.

¹⁴⁵ Vladislavljev, S. (2021) нав. дело.

¹⁴⁶ Cvetković, Lj. i Živanović, M. Bliske veze srpskih i kineskih državnih univerziteta, Radio Slobodna Evropa, 6. 5. 2021, 17. 11. 2021, <https://www.slobodnaevropa.org/a/kina-i-u-srbiji-sara%C4%91uje-sa-univerzitetima/31241214.html>